ΤΟ ΗΡΩΪΚΟΝ 21

Η ΣΤΟΛΗ ΚΑΙ Ο ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΠΛΙΤΩΝ

Πῶς ντυνόντουσαν οἱ πολεμισταί. Ἡ φλοκάτες, ἡ καππότες, τ' ἀντεριά. Φουστανελλάδες, βρακάδες καὶ φραγκοφορεμένοι. Ποιοὶ φοροῦσαν περικεφαλαία. Τὰ προφητικὰ λόγια τοῦ Πασσᾶ τοῦ Ναυπλίου. Οἱ πυριτιδόμυλοι τῆς Δημητσάνας. Ἡ καταστροφὴ τῶν βιβλιοθηκῶν. Ἡ μολυβένιες στέγες. Πόλεμος μὲ... γεωργικὰ ἐργαλεῖα κλπ.

Σὲ περασμένο φῦλλο τοῦ «Μπουκέτου» καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς περιγραφῆς τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἥρωος καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ Καραϊσκάκη στὴ Δόμπραινα, ἐγράψαμε ὀλίγα σχετικῶς μὲ τοὺς νέους ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸ στρατόπεδο καὶ ἐκτελοῦσαν τὶς βοηθητικὲς δουλειές, τὶς «χαντζαροῦλες», ὅπως τοὺς λέγανε τότε τὰ παλληκάρια.

Οἱ χαντζαροῦλες λοιπόν, γιὰ νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τὸν τακτικὸ στρατό, δὲν φοροῦσαν φουστανέλλα ἀλλὰ μιὰ ἁπλῆ «πουκαμίσα» σφιγμένη στὴ μέση καὶ μακρυὰ ἕως τὰ γόνατα.

Ἡ στολὴ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21, ὅταν πρωτοεξεράγη ἡ ἐπανάστασις, δὲν ἦταν ὡρισμένη, ὅπως εἶνε φυσικὸ ἄλλωστε. Μόνον ὅταν ὀργανώθηκε ὁ τακτικὸς στρατὸς ἄρχισαν οἱ ἀγωνισταὶ νὰ ἔχουν ἰδιαίτερη στολὴ καὶ ἴδιον ὁπλισμό. Οἱ ἀνώτερσι εἶχαν τὴν πολύπτυχη φουστανέλλα καὶ οἱ κατώτεροι τὴν ἁπλῆ χωρὶς τὶς πτυχές. Συνηθέστατα ἔφεραν καὶ ***φλοκάτες***, ποὺ τὶς ἔλεγαν ***καπότες*** καὶ οἱ ὁποῖες τοὺς χρησιμεύανε, ὅπως οἱ κάππες τῶν τσοπάνηδων, σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ κάθε περίστασι.

Στὴν περίοδο τῆς γαλήνης οἱ ἀγωνισταὶ στολιζόντουσαν μὲ τὰ πλούσια ὅπλα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀποκτήσει στὶς μάχες, καθένας δὲ ἐφιλοτιμεῖτο νὰ φορέσῃ τὰ πλουσιώτερα ***«τσαπράζια»*** καὶ στολίσματα γιὰ μεγαλοπρέπεια. Γιὰ κάλυμμα τοῦ κεφαλιοῦ εἶχαν συνηθέστερα ἕνα «μαντῆλι» τυλιγμένο γύρω στὸ κεφάλι καὶ καμμιὰ φορὰ τὸ φέσι, ποὺ τὸ φοροῦσαν κυρίως στὶς ἑορτές.

Περικεφαλαῖες φοροῦσαν πολὺ ὀλίγοι. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης φοροῦσε περικεφαλαία καὶ κόκκινη στολὴ ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῆς στρατιωτικῆς του ὑπηρεσίας στὴν Ἑπτάνησο. Ἐπίσης φόραγε περικεφαλαία ὁ Παπαφλέσσας (Γρηγόριος Δικαῖος) καὶ ὁ γιὰ λίγον καιρὸ γενόμενος φρούραρχος τῆς Ἀκροκορίνθου Θεοδωρίδης, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀχιλλεύς.

Ἡ περικεφαλαία του ὅμως αὐτὴ καὶ ἡ δειλία τοῦ ἀνδρὸς ἐξ ἄλλου, ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ τὸν κοροϊδεύουν οἱ φίλοι του ὁπλαρχηγοὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲν τοῦ στεκότανε καθόλου καλὰ στὸ κεφάλι.

Ὅσο γιὰ τὴν ὑπόδησι, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὰς ἔμεναν ξυπόλητοι ἢ φοροῦσαν «ἀλλοι ***«γουρουνοτσάρουχα»*** κι' ἄλλοι τουρκικὰ ***μίστια***. Γενικὰ ἡ ὑπόδησι τῶν πολεμιστῶν τοῦ 21 ἦταν πολὺ ἁπλῆ. Τόσο ἁπλῆ, ὥστε μετὰ τὴν ἅλωσι τοῦ Ναυπλίου—ὅπως γράφει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ Φωτάκος—ὅταν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ὁ Ναυπλιώτης εἶδε τὸν Κολοκοτρώνη νὰ φοράῃ τὴν κάππα καὶ τὰ τσαρούχια τοῦ εἶπε :

— Τώρα πιστεύω κι' ἐγὼ πὼς θὰ τὴν πάθῃ ὁ Σουλτᾶνος, ἀφοῦ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων φορᾶνε τέτοια ροῦχα καὶ εἶνε μονοιασμένοι.

Οἱ ***γραμματικοί***, οἱ ***προεστοὶ*** καὶ οἱ ***κληρικοὶ*** φοροῦσαν τοὺς λεγόμενους ***τζουμπέδες***,τὰ ***ἀντεριά*** καὶ τὰ ἄλλα ἀνατολίτικα φαρδειὰ ροῦχα,ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ***Φραγκοφορεμένους*** ποὺ φόραγαν τὰ στενὰ Εὐρωπαϊκὰ καὶ τοὺς ἀποκαλοῦσαν «ψαλλιδοκέρια» ἢ «σπληνάντερα» !

Τὶς βράκες τὶς φοροῦσαν μόνον οἱ νησιῶτες. Τὸ ***κοντοβράκι*** μὲ τὸ ***γελέκι*** ἦταν ἡ περισσότερο συνηθισμένη ἐνδυμασία στὰ παράλια μέρη. Ἐκείνους ὅμως ποὺ φόραγαν μεγάλες βράκες τοὺς περιγελοῦσαν καὶ τοὺς ἔλεγαν «ντουντούμηδες» ἢ «χαλντούπηδες», ἐπειδὴ μοιάζανε μὲ τοὺς Ἀνατολίτες Τούρκους καὶ μάλιστα μὲ τοὺς Σύριους.

Ἡ ὑπόλοιπη σκευὴ τῶν ἀγωνιστῶν ἦταν ἀνάλογη. Οἱ κατασκηνώσεις, γιὰ τὴν ἔλλειψι τῶν σκηνῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐφοδίων, ἦταν ἁπλούστατη. Ἐκτὸς ἐλαχίστων στρατηγῶν, ποὺ χρησιμοποιοῦσαν σκηνάς, κανένας δὲν μεταχειριζότανε στὸ ὕπαιθρο γιὰ στέγη παρὰ μονάχα τὰ μεγάλα δένδρα καὶ τὰ ξωκκλήσια.

***

Ὁ ὁπλισμὸς τῶν ἀγωνιστῶν ὑπῆρξε πάντα καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα προβλήματα. Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία ποὺ παρασκεύασε τὶς ψυχὲς γιὰ τὸν μεγάλο Ἀγῶνα, δὲν πρόλαβε καὶ νὰ ὁπλίσῃ τοὺς πολεμιστάς.

Κ' ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστα ὅπλα ποὺ ἔφεραν γιὰ τὸν ἀγῶνα ὁ Ἀλέξ.Μαυροκορδᾶτος, οἱ ἀδελφοὶ Καλλέργη, ὁ Ἄγγλος συνταγματάρχης Γόρδων καὶ μερικοὶ ἄλλοι, μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι ἔγινε μὲ τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα οἱ ἀγωνισταὶ πῆραν ἀπ' τὸν ἐχθρό. Εἶνε ἐξακριβωμένο ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὅπλα ποὺ εἶχαν οἱ ὁπλαρχηγοὶ μὲ τὰ παλληκάρια τους, οἱ φύλακες τῶν προεστῶν καὶ οἱ φύλακες τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων, κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας δὲν εἶχε ντουφέκι. Πολὺ λίγοι πάλι ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν «γιαταγάνια», «σουράνια» καὶ «χαντζάρια».

Χαρακτηριστικὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς εἶνε ὅτι στὴ μάχη τοῦ Βαλτετσίου οἱ περισσότεροι ἀγωνισταὶ ἦταν ὁπλισμένοι μὲ διάφορα γεωργικὰ ἐργαλεῖα.

Ἕνα ἄλλο πρόβλημα γιὰ τοὺς ἀγωνιστὰς ἦταν τὸ μπαροῦτι, τὸ μολύβι, ἡ τσακμακόπετρα καὶ γενικὰ ἡ ***πυριτιδοβολή***. Κατὰ τὸν Φιλήμονα οἱ κατηχημένοι ἀπ' τὴ Φιλικὴ Ἑταιρία, δύο χρόνια, πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως,κατώρθωσαν νὰ ἀποθηκεύσουν ἀρκετὸ μπαροῦτι.

Ὑπῆρχαν ὅμως καὶ ***πυριτιδόμυλοι*** στὴν Ἑλλάδα. Ἦσαν δὲ ἰδιοκτησία τῶν ἀδελφῶν Σπηλιωτοπούλων, στὴ Δημητσάνα τῆς Γορτυνίας. Στὴν ἀρχὴ τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ πυριτιδόμυλοι αὐτοὶ ἦσαν δύο, ὕστερα ὅμως ἔγιναν δεκατέσσερες.

Γιὰ τὴν ἐπάρκεια τοῦ μολυβιοῦ χρησιμοποιήθηκαν ὅλα τὰ μολυβένια σκεύη ὅπου καὶ ἂν βρισκόντουσαν. Ὅλες οἱ μολυβένιες στέγες τῶν Τούρκικων σπιτιῶν χυθήκανε καὶ ἔγιναν σφαῖρες. Ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὴ,εἶνε ἡ περιπέτεια τῆς μολυβένιας στέγης τοῦ ***Μενδρεσέ*** τοῦ Ἄργους, ἡ ὁποία ἔγινε σφαῖρες κατὰ πολλοὺς καὶ περιέργους τρόπους.

Ἀλλὰ γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν σφαιρῶν ἦταν ἀπαραίτητο καὶ τὸ χαρτί. Ἀφοῦ λοιπὸν στὴν ἀρχὴ χρησιμοποιήθηκε ὅσο χαρτὶ ὑπῆρχε στὴ χώρα καὶ ὅσο ἐπέτρεψαν νὰ εἰσαχθῇ ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο στὴν Πελοπόννησο, ὕστερα ἐστείρεψε κάθε πηγή.Ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ ἄρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦνε τὰ ἔντυπα τῶν βιβλιοθηκῶν, τὰ παλιὰ χειρόγραφα καὶ ἄλλα κειμήλια. Ἔτσι καταστραφήκανε ἐντελῶς ἡ πεφημες βιβλιοθῆκες τῆς Δημητσάνας, τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων τόπων.

***

Χαρακτηριστικὸ τῆς ἀγωνιώδους προσπαθείας γιὰ τὴν ἐξασφάλισι τῶν ἀναγκαίων πολεμοφοδίων εἶνε καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο :

Ὅτι πολλὲς φορὲς οἱ μὲν εἶχαν μπαροῦτι καὶ δὲν εἶχαν μολύβι, ἐνῶ ἄλλοι εἶχαν τὸ μολύβι καὶ δὲν εἶχαν μπαροῦτι. Ὁλόκληρες δὲ πρεσβεῖες ἐστέλνοντο γιὰ τὴν ἐξασφάλισι πολεμοφοδίων, πολλὰ τῶν ὁποίων μετεφέροντο ἀπὸ τὶς Σπέτσες.

Κατὰ τὴν πολιορκία τῆς Τριπολιτσᾶς ἔγιναν καὶ πειράματα ἑνὸς νέου εἴδους σφαιρῶν, ἀλλ' ἀπέτυχαν οἰκτρά.

Ὁ Ἱστορικὸς

τοφόλι...

— Ἄλλοῦ αὐτά, ἐξακολούθησε ὁ ἄλλος.Τὸ πορτοφόλι ἐσὺ τόχες πάρει... Σὲ εἴδανε... Ἔβαλες ἔπειτα τὸ παιδί τοῦ Μπρετὸν καὶ πῆγε καὶ τόδωσε πίσω, γιὰ νὰ μὴν ἀνακαλυφθῆς...

Ὁ γέρος ἔμεινε μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα ! Ἐπὶ τέλους, καταλάβαινε γιατὶ ἐξακολουθοῦσανε καὶ τώρα νὰ μὴν τὸν πιστεύουν καὶ νὰ τὸν κοροϊδεύουν... Θέλησε ν' ἀντιμιλήσῃ... Μὰ ὅλοι ὅσοι ἦσαν στὸ μαγαζὶ ἄρχισαν νὰ γελοῦν ἐ̓ς βάρος του... Δὲν τὸν ἄφισαν οὔτε νὰ τελειώσῃ τὸ φαΐ του... Ὁ γέρω-Χοσκόρν σηκώθηκε κι' ἔφυγε, ἐνῶ πίσω του ἄκουγε φωνές, πειράγματα καὶ κοροϊδίες.

Ἔφτασε σπίτι του τσακισμένος, ντροπιασμένος καὶ ἀπελπισμένος.

Τὸν ἔπνιγε ἡ ἀγανάκτησῃ, ἡ σύγχυσῃ, ἡ ἀμηχανία. Καταλάβαινε πὼς τοῦ ἤτανε πειὰ ἀδύνατο ν ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητά του... Ἡ ἄδικῃ καὶ ἀδικαιολόγητῃ ὑποψία τοῦ κόσμου τὸν χτύπησε στὸ φιλότιμο... Κι' ὁ γέρος τὸ πῆρε κατάκαρδα... Ἐξακολούθησε ὅμως νὰ διηγῆται κάθε μέρα τὰ ἴδια. Καὶ κάθε φορά, ἐπρόσθετε νέες λεπτομέρειες καὶ νέες δικαιολογίες, νέα ἐπιχειρήματα, ποὺ τὰ σκεφτότανε καὶ τὰ ἑτοίμαζε τὶς ὧρες ποὺ ἤτανε μόνος... Αὐτὸ τὸ πρᾶμμα τοὔγινε ψύχωσῃ. Τίποτ' ἄλλο δὲν τὸν ἀπασχολοῦσε πειά... Τίποτ' ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορία αὐτὴ τοῦ πορτοφολιοῦ καὶ τοῦ σπάγγου...

Τοῦ κάκου ὅμως ἀγωνιζότανε ! Κανένας δὲν βρέθηκε νὰ τὸν πιστέψῃ, ὅσο κι' ἂν αὐτὸς ἐνόμιζε πὼς ἦταν ἀκαταμάχητα τὰ ἐπιχειρήματά του. Τοὺς ἄκουγε νὰ λέν' ἀπὸ πίσω του :

— Οἱ ψεῦτες βρίσκουνε πάντα δικαιολογίες.

Κι' αὐτὸ τοὔτρωγε τὴν ψυχὴ σὰν σαράκι...

Σ' ἕνα μῆνα, ὁ φτωχὸς γέρω-Χοσκόρν, φαινότανε τοὐλάχιστο δεκαπέντε χρόνια γεροντότερος. Κ' οἱ χωριοὶ τὸν σταματοῦσαν καὶ τοὔλεγαν νὰ τοὺς λέει τὴν «ἱστορία τοῦ σπάγγου», γιὰ νὰ γελοῦνε...

Τό Δεκέμβρῃ, ὁ γέρω-Χοσκὸρν ἀρρώστησε κι' ἔπεσε στὸ κρεββάτι.

Καὶ πέθανε μιὰ ἀπ' τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Γενάρη...

Στὸ παραλήρημα τῆς ἀγωνίας του ὁ γέρος, γύρευε ἀκόμα νὰ δείξῃ πὼς ἦταν ἀθῶος. Κι' ὅλο καὶ ξανάλεγε :

— Ἕνα σπάγγο ! Ἕνα σπαγγάκι ! Νὰ το, ἐδῶ εἶνε, κύρ - δήμαρχε !...

Γκὺ ντέ Μωπασσὰν